NATIONENS BEREDSKAP

– Händelser med farliga ämnen –

Samverkansområdet

Farliga ämnen

NATIONENS BEREDSKAP

Den här filmen ger dig en inblick i hur nationens beredskap är uppbyggd för att hantera händelser med farliga ämnen.

Filmen kan användas som information och kan även användas som instruktion vid utbildning hos aktörer som arbetar inom området olyckor och krisberedskap.

Fördjupningsdelen ger ytterligare och mer specifik information om olika myndigheters ansvarsområden.

Farliga ämnen

I samhället används dagligen tusentals olika ämnen.

Många av dessa ämnen kan, om de hanteras fel, vara skadliga eller rentav dödliga. Hantering, lagring och transport av farliga ämnen omgärdas därför alltid av mycket strikta säkerhetsregler.

För att undvika att samhället kommer till skada genom olyckor eller andra händelser krävs att det finns en beredskap. Den här filmen handlar om just detta, nationen Sveriges beredskap mot händelser med farliga ämnen.

CBRNE

De farliga ämnen vi talar om delas in i grupper och förkortas CBRNE. Vi ska kort berätta vad bokstäverna står för och i vilka sammanhang ämnena kan användas.

C – Kemiska ämnen

Dessa ämnen produceras ofta storskaligt inom industrin och ingår många gånger i produkter vi använder i våra hem. Ett annat vanligt användningsområde är som drivmedel till våra fordon.

B – Biologiska ämnen

Det handlar om sjukdomsalstrande mikroorganismer till exempel virus och bakterier som kan orsaka sjukdom hos såväl människor och djur som växter.

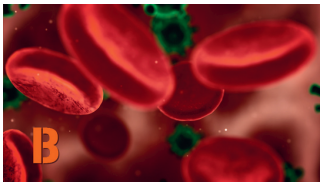

R – Radiologiska ämnen

Radioaktiva ämnen avger joniserande strålning när de omvandlas till nya ämnen. Radioaktiva ämnen är till stor nytta bland annat inom medicinsk forskning och behandling.

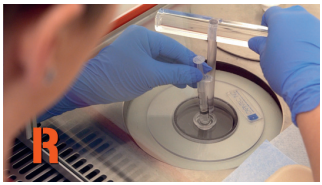

Inom sjukvården hjälper de läkare att ställa rätt diagnos. Även i industrin används radioaktiva strålkällor, till exempel för att mäta tjockleken på olika material.

N – Nukleära ämnen

Stora mängder kärnenergi kan utvinnas från dessa ämnen om de behandlas på ett speciellt sätt. Uran, som används i kärnbränsle, är ett exempel på ett nukleärt ämne.

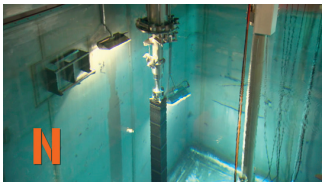

E – Explosivämnen

De används bland annat inom gruvindustrin och vid byggnation av vägar och järnvägar. Alla har vi väl också beundrat ett stort fyrverkeri, vilket vore omöjligt utan explosiva ämnen.

Samhällets beredskap

Om en olycka inträffar eller ett farligt ämne används i ett kriminellt eller militärt syfte kan det innebära stor fara för allmänheten och vålla skada och mänskligt lidande.

Samhället har därför byggt upp en beredskap för att hantera olika typer av händelser med farliga ämnen. Den svenska krisberedskapen har sin bas i politiska beslut. Det är lagar och förordningar som i grunden styr verksamheten.

Kommuner, landsting och statliga myndigheter ska ta fram risk- och sårbarhetsanalyser, i dagligt tal RSA.

Myndigheter samlar kontinuerligt in information från omvärlden. Data bearbetas och analyseras och möjliga hot och händelseutvecklingar tas fram.

Myndigheternas analyser syftar till att skapa en gemensam lägesbild till beslutsfattare. Utifrån denna kan sedan åtgärder vidtas för att förhindra att en kris uppstår.

Resurser

När en allvarlig händelse med farliga ämnen inträffar krävs olika resurser. Här följer några exempel.

Kustbevakningen ansvarar för sjöövervakning och räddningstjänst till sjöss. Inom dessa områden ska man kunna förebygga och hantera krissituationer med bland annat farliga ämnen.

Polisen måste kunna agera i en miljö med farliga ämnen. De har bland annat speciella fordon för att kunna verka i dessa miljöer.

Sanering av kontaminerade personer är en central del vid omhändertagande av drabbade. Inom sjukvården finns kunskap och specialutbildad personal.

Landets länsstyrelser är en viktig aktör när det gäller att leda och samordna insatser, bland annat vid händelser med farliga ämnen.

Vid alla större händelser är samverkan avgörande för hur bra en uppgift löses. Samverkan sker också i förebyggande syfte.

Försvarsmakten kan vara ett stöd till samhället vid större kriser, vilket regleras i lagar och förordningar. För ändamålet finns ett specifikt förband placerat vid Totalförsvarets skyddscentrum i Umeå.

I Umeå har Totalförsvarets Forskningsinstitut ett av Sveriges säkerhetsklassade laboratorier för analys av farliga ämnen.

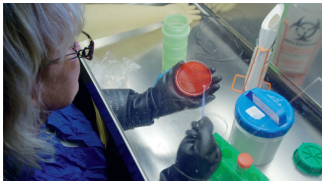

För att underlätta samverkan och en effektiv planering har regeringen pekat ut myndigheter med särskilt ansvar för samhällsviktiga verksamheter och ordnat dem i samverkansområden. Ett av dessa är Samverkansområdet Farliga ämnen.

Utbildning och övning

Utbildning är av stor vikt för att klara av att hantera händelser med farliga ämnen. För att hantera dessa övar svenska aktörer kontinuerligt.

Varje år genomförs ett stort antal övningar på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Syftet är bland annat att öka medvetenheten och förmågan att samverka.

Dammbrott

Du har nu läst exempel på vad farliga ämnen är och att samhället har olika resurser för att hantera dessa. Men för att få större insyn och förståelse ska vi nu leka med tanken att en allvarlig händelse inträffar i Sverige. I vårt fiktiva exempel har en stor vattendamm i Å-älven brustit, vilket kommer att få stora konsekvenser för samhället.

Finns misstankar om brott ska alltid en forensisk undersökning, alltså en kriminalteknisk undersökning inledas. Forensiska bevis är i de flesta fall avgörande för att kunna väcka åtal och döma personer som begått brott.

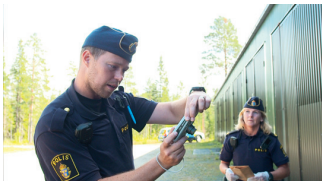

Forensisk medvetenhet vid alla misstänkta brottsplatser är grundläggande och centralt.

Vid stora händelser som kräver att resurser måste tillföras utanför kommunens eget ansvar kan länsstyrelsen samla sin beredskapsorganisation. Deras uppgift är att stötta både samhället och räddningstjänsten och koordinera de resurser som krävs för att skydda samhället.

Räddningstjänsten som arbetar på platsen har resurser för att göra en första spridningsberäkning. Denna ligger till grund för vilka åtgärder som vidtas för att begränsa skadan. Väder och vind har stor inverkan på hur ett ämne sprids i omgivningen. Därför måste nya spridningsberäkningar göras med jämna mellanrum och situationen omvärderas.

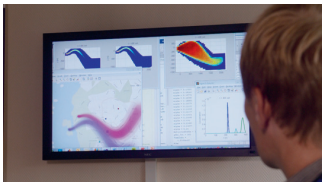

Vid en omfattande händelse är det viktigt att snabbt upprätta en yttre avspärrning. Polisen eller privata säkerhetsbolag kan få uppdraget att hantera bevakningen så att inga obehöriga tar sig in i det olycksdrabbade området.

Den flodvåg som uppstod när dammen brast, drabbade bland annat en större kemikaliefabrik. Giftiga ämnen läckte ut i miljön.

För att få information om vilka farliga ämnen som läckt ut från kemikaliefabriken används fast och mobil indikeringsutrustning. Mätvärden skickas sedan till en plats där situationen i anläggningen kontinuerligt övervakas.

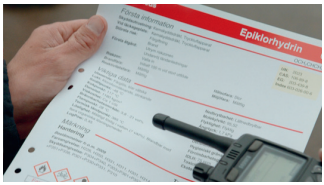

Återställning

När den akuta räddningsinsatsen har avslutats återstår ett omfattande återställningsarbete.

Under det akuta skedet och tiden efter utsläppet tas många prover, bland annat för att säkerställa kvalitén på dricksvattnet. Proverna analyseras sedan på laboratorium för att påvisa eventuell förekomst av farliga ämnen.

Vid händelser med farliga ämnen är alltså provtagning och analys en nyckelfaktor för att kunna ta beslut om vad som ska göras för att minimera påverkan på människa, egendom och miljö.

De områden där farliga ämnen läckt ut och förorenat miljön måste saneras. Det är ett arbete som kräver stora resurser och engagerar många aktörer.

Var kan jag få information?

Många har påverkats starkt av det inträffade och ställer sig frågor som: vad bör jag som medborgare göra och vart vänder jag mig för att få information vid en händelse med farliga ämnen?

Vårt samhälle är sårbart och vi måste vara medvetna om att händelser som påverkar oss kan inträffa snabbt och utan förvarning.

Vid omfattande olyckor och händelser meddelar myndigheterna sig genom Sveriges Radio, Sveriges Television, TV 4 och andra medieföretag. Som medborgare kan du också få upplysningar genom webbsidan krisinformation.se och via telefonnumret 113 13 – Sveriges nationella nummer för information vid allvarliga händelser och kriser.

Via dessa kanaler ges kontinuerlig information om en händelses omfattning och om vilket ansvar du har som enskild medborgare.

Vi kan alla bli berörda om händelser med farliga ämnen inträffar. Den här filmen hoppas vi har gett dig en inblick i hur nationens beredskap är uppbyggd.

krisinformation.se

113 13

Filmen kan beställas från MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt från TakeOff AB.

MSB
Publikationsnummer: MSB626
E-post: publikationsservice@msb.se
www.msb.se

TakeOff AB
Tel: 019 15 03 25
E-post: info@takeoff.se

Filmen har producerats av
en arbetsgrupp bestående av:

Försvarsmakten	Catarina Hanell
Jordbruksverket	Anders Landgren
Kustbevakningen	Örjan Martinsson
MSB	Michael Wermelin
Socialstyrelsen	Kristina Norberg

i samarbete med TakeOff AB

Samverkansområdet
Farliga ämnen

TAKEOFF AB © Örebro 2013